

Wysokociśnieniowe badania wykonane w ramach mojej pracy doktorskiej dostarczyły wielu nowych informacji o krystalizacji, strukturze i właściwościach soli 44'-bipirydyny (44'biPy) oraz pochodnej imidazoliny. W trakcie badań monowodnego bromowodorku 44'biPy otrzymałam nową, wcześniej nieznaną fazę tego związku. Kryształ otrzymany w ciśnieniu atmosferycznym (faza α) można ścisnąć co najmniej do 1.32 GPa bez zmian strukturalnych, jednak po rekrytalizacji tego związku w wysokim ciśnieniu otrzymuje się nową fazę β . Podczas ogrzewania komory wysokociśnieniowej do 473 K zachodzi reakcja N,N-dimetylacji, natomiast w trakcie rekrytalizacji w temperaturze powyżej 423 K mamy do czynienia z reakcją diprotonacji badanego związku. Nadchloran 44'biPy w zależności od warunków krystalizacji ulega różnym przemianom. W ciśnieniu atmosferycznym podczas rekrytalizacji dihydratu w roztworze metanolu powstają dwa typy kryształów: trójskośna bezwodna sól oraz jednoskośny ćwierćhydrat. Wszystkie wysokociśnieniowe krystalizacje z roztworu metanolu prowadzą do otrzymania solwatu z metanolem. Gdy metanol zostaje zastąpiony etanolem, w wysokim ciśnieniu powstaje nowa odmiana polimorficzna bezwodnej soli, która powyżej 0.60 GPa ulega przemianie fazowej do trzeciej formy. Trzy nowe odmiany polimorficzne 44'biPyHClO₄ są pierwszymi znanymi kryształami monosoli 44'biPy, w strukturze których nie występuje woda. W chwili rozpoczęcia przeze mnie doktoratu dane literaturowe wskazywały, że wszystkie monosole 44'biPy zawierają kationy 44'biPyH⁺ w konformacji ze skrzyconymi pierścieniami (kąt τ równy około 30°), natomiast wszystkie disole zawierały kationy w konformacji płaskiej z dikationami współpłaszczyznowymi. Jedynymi wyjątkami są jednoskośne formy 44'biPy₂HCl oraz 44'biPy₂HBr. Stwierdziłam na podstawie moich badań, że obserwowane konformacje 44'biPy wynikają z oddziaływań w strukturze kryształu. W disolach dikationy leżą najczęściej na środku inwersji (np. 44'biPyHBr, 44'biPyHI), który wymusza konformację płaską. W monosolach ich stechiometria związana jest z niższą symetrią wykluczającą położenie na centrum inwersji. Najistotniejsze dla zagadnienia konformacji kationów były odkryte przeze mnie nowe odmiany 44'biPyHBr·H₂O i 44'biPyHClO₄, gdzie w ciśnieniu krytycznym kation 44'biPyH⁺ zmienia swoją konformację: w 44'biPyHBr·H₂O z konformacji skrzyconej w płaską powyżej 0.55 GPa; a w 44'biPyHClO₄ z płaskiej w skrzyconą. Udało mi się powiązać konformację kationów ze zmianą ich otoczenia w kryształach oraz symetrią. W fazie α 44'biPyHBr·H₂O kationy występują w konformacji skrzyconej o około 30°, natomiast w fazie β kąt między pierścieniami wynosi 0°. Stwierdziłam, że za zmianę w konformacji tego związku odpowiedzialna jest transformacja łańcuchów H₂O···Br⁻. W fazie β łańcuch ten zwiększa częstotliwość motywów zygzakowatych. W fazie α jedna sinusoidalna linia łańcucha wiązań H₂O···Br⁻ odpowiada parametrowi *b*, natomiast w

fazie β dwie sinusoidalne linie tego łańcucha odpowiadają parametrowi c . Łańcuchy te w fazie α pozostawiają sinusoidalne luki wypełniane przez atomy wodoru ze skrzyżowanych pierścieni, w fazie β luki te przekształcają się w liniowy szereg, czego wynikiem jest płaska konformacja kationów. W fazie α $44'$ biPyHClO₄ kationy występują w konformacji z pierścieniami skrzyżowanymi, po wysokociśnieniowej rekrytalizacji z roztworu etanolu w ciśnieniu 0.30 GPa dochodzi do zmiany struktury z układu trójskośnego do rombowego. W fazie β kationy posiadają konformację płaską. Zmiana ta związana jest położeniem kationów $44'$ biPyH⁺ na płaszczyźnie zwierciadlanej. Położenie to wymusza konformację płaską. W ciśnieniu powyżej 0.60 GPa powstaje kolejna faza $44'$ biPyHClO₄ (faza γ). Następuje zmiana symetrii z układu rombowego do jednoskośnego. Za zmianę konformacji odpowiedzialna jest właśnie zmiana symetrii, czyli zanik płaszczyzny zwierciadlanej. Analiza ściśliwość badanych związków wykazała niezwykle rzadkie zjawiska: ujemną ściśliwość liniową i powierzchniową. Większość substancji kurczy się pod wpływem wysokiego ciśnienia we wszystkich kierunkach. Istnieje jednak niewielka grupa materiałów, która podczas ściskania wydłuża się w jednym lub dwóch kierunkach. Zjawisko rozszerzalności w wysokim ciśnieniu w jednym kierunku nazywane jest ujemną ściśliwością liniową (NLC), a w dwóch kierunkach ujemną ściśliwością powierzchniową (NAC). Materiały wykazujące takie zjawiska mogą zostać wykorzystane na przykład do produkcji czujników ciśnienia. W zbadanych przeze mnie związkach występują NLC dla $44'$ biPy2CH₃Br. W strukturze tej parametr a wydłuża się między 0.1 MPa i 0.35 GPa, podczas gdy parametry b oraz c ulegają skróceniu. Zjawisko NAC występuje dla $44'$ biPyHBr·H₂O oraz dla pochodnej imidazoliny. Podczas przejścia z α - $44'$ biPyHBr·H₂O do β - $44'$ biPyHBr·H₂O wszystkie parametry komórki elementarnej ulegają wydłużeniu, a spadek objętości wynika ze zmiany kąta β . Struktura pochodnej imidazoliny nie ulega anomalnej zmianie, natomiast parametry a i b do 0.08 GPa wydłużają się, a tylko parametr c ulega skróceniu. Zmiana ta wiąże się z oddziaływaniami międzycząsteczkowymi. W kierunkach wzdłuż wiązań NH $\cdots$ N oraz Cl $\cdots$ Cl występuje najmniejsza ściśliwość. Kierunek [z] prostopadły do tych wiązań ulega największej kompresji, może to być również związane z zanikiem krótkich kontaktów wzdłuż tego kierunku. Otrzymane ogólne wyniki moich badań pozwalają przewidywać właściwości badanych związków i pokazują nowe perspektywy w prowadzeniu poszukiwań materiałów relaksorowych oraz ferroelektrycznych.